

Drømmen om fordums storhed

Af **Uffe Østergård**

Der går en lige linje fra Ungarns ydmygelse og opdeling efter Første Verdenskrig til Viktor Orbáns populisme og nationalisme.

Det er i grunden underligt, at Ungarns præsident Viktor Orbán vandt valget til Europa-Parlamentet med en appel til kristne familiedyder. Ungarnerne har aldrig været særligt religiøse, og de få praktiserende er delt ligeligt mellem katolicisme og protestantisme. Forklaringen er, at de kristne dyder, han påberåber sig, er kodesprog for nationalisme. Og denne nationalisme kan spores tilbage til fredsordningen efter Første Verdenskrig, hvor Ungarn sammen med Bulgarien var blandt de største tabere.

Mens vi i Danmark varmer op til at fejre 'genforeningen' med Sønderjylland i 2020, har den ungarske regering under Viktor Orbán besluttet at opføre et monument til minde om de enor-

me landafståelser, der var følgen for Ungarn af fredsslutningen i Trianon, Frankrig 4. juni 1920.

Geografiske udfordringer

Versaillesfreden af 1919 regulerede grænsedragningen for det tabende tyske kejserrige, mens de to andre tabere, Østrig-Ungarn og Det Osmanniske Rige, blev helt opløst i deres 'nationale' bestanddele, og Bulgarien blev stærkt reduceret. Trianon-traktaten var den af de fem traktater fra fredskonferencen i Paris, som definerede Ungarns nye grænser.

Nyordningen af europakortet foregik ud fra et ideal om folkenes selvbestemmelse i nationale stater, som især de amerikanske forhandlere under ledelse af præsident Woodrow Wilson førte frem. Men idealerne viste sig vanskeligere at føre ud i praksis, end forudset af geografer og historikere. Det gælder især

Uffe Østergård (f. 1945) er professor emeritus ved Copenhagen Business School i europæisk og dansk historie og forfatter til en lang række bøger om europæisk politik og historie. Uffe Østergård er uddannet ved Europakollegiet i Brügge og ved Aarhus Universitet, hvorfra han har en ph.d. i historie.

for den tabende ungarske halvdel af Østrig-Ungarn.

Med Trianon-traktaten af 1920 mistede Ungarn 72 procent af sit areal, der på det højeste havde strakt sig fra Fiume (Rijeka) i Istrien, Slavonien i Kroatien og Vojvodina i Serbien til Siebenbürgen i vore dages Rumænien og Ruthenien i vore dages Ukraine.

Det Storungarn, der som partner i dobbeltmonarkiet Østrig-Ungarn mellem 1867 og 1918 havde ført sig aggressivt frem og undertrykt de andre nationaliteter, blev reduceret til en tredjedel af sin historiske størrel-

Millioner af etniske ungare blev mindretal i de omgivende nyoprettede stater Tjekkoslaviet, Storrumænien og Jugoslavien.

se. Millioner af etniske ungare blev mindretal i de omgivende nyoprettede stater Tjekkoslaviet, Storrumænien og Jugoslavien. Det betød, at Ungarns befolkning blev reduceret fra 20,8 til 7 millioner efter en omtumlet proces i 1919, hvor de omgivende stater besatte så meget, de kunne. Kun i Sopron i Burgenland ved Østrig blev der afholdt en folkeafstemning, ellers indlemmedes områderne med magt efter de sejrende magters diktat.

Hos ungarene efterlod Trianon-freden et stadig blødende sår. Storungarn var reduceret til 1/3 af det imperium, det en gang var, og millioner af etniske ungare befandt sig pludseligt som mindretal i de omgivende stater. I dag regner 400.000 mennesker i Slovakiet, godt tre millioner i Rumænien og 40.000 i Vojvodina i Serbien stadig

Ungarn for deres egentlige fædreland og Budapest som deres åndelige hovedstad. De ungarske mindretal har ovenikøbet fået rettigheder som ungarske statsborgere og benytter sig af disse til at stemme ved valg i Ungarn og studere i Budapest.

En snørklet vej

Dobbeltmonarkiet Østrig-Ungarn havde fra 1916 habsburgeren Karl 1. som – noget magtesløs – kejser af Østrig og konge af Ungarn (som Karl 4.). Han abdicerede henholdsvis 11. og 13. november 1918, hvorefter den

liberale Mihály Károlyi udnævnte Ungarn til republik. Ungarn var efter Første Verdenskrig formelt set stadig et kongerige og i mellem-

krigstiden styret af 'rigsforstander' admiral Miklós Horthy. Tronen var blot 'vakant'. Præsident Károlyi nægtede at acceptere de territoriale afståelser og overlod i marts 1919 regeringsmagten til en koalition af socialdemokrater og kommunister.

Kommunisten Béla Kun udnyttede derefter situationen til at indføre en rådsrepublik efter sovjetisk mønster under ledelse af 'Folkekommissærernes Råd'. Rådet, der talte flere fremtrædende jøder, gennemførte nationaliseringer og henrettede mange anklaget for at være 'kontrarevolutionære', og skabte grundlaget for 'den røde terror' i 1919, hvor de kontrarevolutionære brutalt blev slået ned og forfulgt. Til gengæld blev jøder, intellektuelle og socialister myrdet under de kontrarevolutionæres 'hvide terror' i

perioden 1919-1921. Det skete samtidig med, at ungarske tropper kæmpede i Slovakiet, og Budapest blev erobret og plyndret af rumænske styrker. Béla Kuns kortvarige rådsrepublik har kompromitteret venstrefløjen helt frem til i dag og stimuleret den latente antisemitisme.

Efter sejren over rumænerne blev Ungarn ledet af aristokraten István Bethlen fra 1921 til 1931. Han indskrænkede valgretten og afviste krav om jordreformer. Ungarn blev i stil med andre europæiske stater i perioden stadig mere autoritært i 1930'erne og endte med at tilslutte sig det nazistiske Tysklands angreb på Jugoslavien og Sovjetunionen i 1941. Tilnærmelsen til Tyskland resulterede dog i, at Ungarn i 1938 og 1940 genvandt dele af Slovakiet og Transsylvanien.

Det konservative styre blev mødt af opposition fra den antisemitiske Pilekorsbevægelse under Ferenc Szálási, som kom til magten i oktober 1944. Under hans korte styre lykkedes det tyskerne at udrydde halvdelen af de ungarske jøder, som de ungarske regeringer indtil da havde afslået at deportere til udryddelseslejrene. Efter kapitulationen vendte Ungarn tilbage til grænserne fra 1920, samtidig med at de sovjetisk indsatte magthavere gennemførte en jordreform. Hele forløbet har efterladt en dyb splittelse mellem højre og venstre, der stadig dominerer ungarsk politik.

Nationalpopulismens fremvækst

Tabet i 1920 er forklaringen på, at Ungarn tilsluttede sig Nazi-Tyskland un-

der Anden Verdenskrig og deltog i invasionen af Sovjetunionen i 1941, hvor det led enorme tab ved Stalingrad. Den revanchistiske tankegang har båret vejen for et national-populistisk styre, der i dag er den største udfordring for det europæiske samarbejde. Under kommunismen var ungarerne tvunget til at opgive revanchismen, men den dukkede op umiddelbart efter overgangen til demokrati i 1989 under ledelse af konservative intellektuelle som Árpád Göncz og József Antall.

Noget af det første, det nye styre i 1990 foretog sig, var at genoptrykke et smukt farvelagt kort fra 1899. Det havde ungarske navne på alle de 99 historiske regioner, som det multinationale rige bestod af, da det var på sin højde under kejser Franz-Josef. Kortet blev revet væk, men skabte utryghed i nabolandene, der var anført som ungarske på kortet.

Den unge studenterleder Viktor Orbán, der i 1989 talte ved genbegravelsen af den henrettede leder af opstanden i 1956, Imre Nagy, havde dog et bedre greb om tilhørerskarerne end historieprofessorerne. I 1988 havde han grundlagt en bevægelse af unge studerende, Fidesz, i opposition til det kommunistiske styre.

Styret var dog ikke særligt undertrykkende og havde under János Kádár praktiseret en gældsfinansieret såkaldt "konsum-" eller "gullaschsocialisme" for at holde befolkningen i ro. Det er også værd at erindre, at det var Kádárs arvinger, der i sommeren 1989 klippede hul i Jerntæppet og lod tusindvis af østtyskere slippe igennem

FOTO: Østrig-Ungarn var en europæisk stormagt, hvis befolkning bestod af mange forskellige etniske grupper, inden Versaillesfreden trak nye grænser.

(Foto: Pixabay)

til Vesten og dermed indledte kommunismens fald i Østeuropa. Som uddannet jurist bevægede Orbán sig fra en liberal position – han modtog endda et stipendium fra George Soros' fond – i en stadig mere konservativ retning og blev i 1998 den yngste premierminister i Europa som leder af partiet Fidesz.

Et tiltag fra Viktor Orbáns første periode som premierminister 1998-2002 var at give ungarske borgerrettigheder til de ungarske mindretal

på i nabolandene, som derfor i vid udstrækning stemmer på Orbáns nationalkonservative parti. Siden 2010 har Orbán gjort det til vane hvert år i juli at holde en tale på det ungarske mindretals sommeruniversitet nær Sibiu i nabolandet Rumænien. Orbán finder stor fornøjelse i at provokere rumænerne med en nationalistisk tale til sine 'ungarske landsmænd'. 29. juli 2018 supplerede han sin nationalistiske opmuntring til ungarene i Rumænien med et program for en

national reform af EU (bragt i Udenrigs 1, 2019).

Revanchistisk regering

Ud over en ideologisk kamp mod arven fra socialismen og kommunismen er det en ny version af kampen mellem land og by, lavadel (på ungarsk *gentry*, der havde omfattet mellem fem og ti procent af befolkningen) og byborgerskabet, der er genkommende temaer i ungarsk historie.

EU's kritik i den europæiske civilisations og menneskerettighedernes navn bider ikke på Orbáns tilhænger og heller ikke på Jobbik (Bevægelsen for et bedre Ungarn), der har godt tag i de universitetsuddannede unge. Fidesz står nu til at få to tredjedele flertal, så partiet kan ændre grundloven fra 1946, der kun blev modificeret i 1990. Jobbik er til gengæld rykket til venstre for Fidesz og appellerer mindre til højrenationalismen.

På den baggrund hævder Orbán, at det er ham, der repræsenterer den egentlige europæiske civilisation i

Orbán hævder, at det er ham, der repræsenterer den egentlige europæiske civilisation i modsætning til EU's liberale regime med retsstat og menneskerettigheder.

modsatning til EU's liberale regime med retsstat og menneskerettigheder. Han har ligefrem formuleret et princip om 'illiberalt demokrati' med forbillende i autoritære lande som Rusland, Tyrkiet og Kina. Flertallet i Budapest repræsenterer en urban og liberal kultur, der er imod Orbáns nationale og

kristne linje, men økonomien har ikke udviklet sig så dynamisk siden optagelsen i EU i 2004, som mange både inden- og udenfor Ungarn havde ventet. Det har til gengæld antisemitisme og aggressiv nationalisme.

Trods nazisternes forsøg på at udrydde jøderne i oktober 1944, overlevede mange ungarske jøder Anden Verdenskrig og står stærkt især i det urbane kulturliv i Budapest. Deres status som 'etnisk rene' ungarere anfægtes af det højrepopulistiske styre under Viktor Orbán siden 2010 i partiets opgør med arven fra kommunismen og det liberale styre efter 1990, der omtales som den 'dybe stat'.

Den britiskuddannede György Schöpflin, der var valgt for Fidesz til Europa-Parlamentet fra 2004 til 2019, afviser dog anklagerne for antisemitisme og mener, at Fidesz tværtimod beskytter jøderne mod muslimsk indvandring. Fidesz har, siden partiet vandt to tredjedele flertal ved valget i 2010 (i kraft af en valglov, der begunstiger det største parti), gennemført en hårdhændet udrensning overfor medier og kulturinstitutioner af mennesker af "fremmed" herkomst, det vil sige jøder. Underforstået at de skal rejse til deres "rigtige" fædreland, Israel.

Det seneste udslag af den ungarske revanchisme er Fidesz-regeringens beslutning om i 2020 at markere 100-året for Trianonfreden med et monument. 'Den Nationale Enheds Mindesmærke' skal opføres i parken nær parlamentet i Budapest, hvor der i forvejen er et monument mod den Røde Hærs

undertrykkelse og en statue af Imre Nagy. Mindesmærket skal bestå af en rampe på hundrede meter – én meter for hvert år – der skrâner ned mod en forreven granitblok med en evig flamme. På væggene indgraveres 12.500 stednavne fra det gamle Storingarn. I den magyarske form selvfølgelig. Initiativet har dog, ifølge Weekendavisen, splittet de konservative histo-

rikere, som hidtil har støttet Orbáns nationalkonservative politik. Populært er monumentet i hvert fald ikke i nabolandene, der ellers deler Viktor Orbáns idealer om illiberal demokrati, afvisning af flygtninge og hans kritik af Vesteuropas og EU's værdier.

○○○